

A MAGYARORSZÁGI ROMÁK INTEGRÁCIÓJA KORMÁNYZATI MEGKÖZELÍTÉSBŐL

Háttér és előzmények

Háttérének a Roma Integráció Évtizede Program (2005-2015), illetve a „Romák a bővülő Európában – a jövő kihívásai” regionális konferencián elhangzott felvetések tekinthetők. A 2003 júniusában Budapesten tartott konferencián kilenc közép- és délkelet-európai ország (Szlovákia, Csehország, Magyarország, Románia, Bulgária, Macedónia, Szerbia, Montenegró, Horvátország), valamint nemzetközi szervezetek együttműködésében, roma szakemberek bevonásával vettek részt.

Az előrevetett cél, romák és nem romák közötti szakadék csökkentése, megszüntetése, a társadalmi és gazdasági integráció, a romákról alkotott kép pozitív irányú átalakulása. Prioritási területek az oktatás, foglalkoztatás, lakhatás, egészségügy. Jogszabályi előzménye az 1993. évi LXXVII. törvény, a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól, a Roma Integráció Évtizede Program (RIÉP) Stratégiai Tervről szóló 68/2007. (VI. 28.) OGY határozat, illetve 2008-2009-re vonatkozó kormányzati feladatok 1105/2007. (XII. 27.) Korm. határozat (kétéves intézkedési terv), amely konkrét projekteket, határidőket és költségvetési forrásokat határoz meg.

Horizontális szempontokként az anti-diszkrimináció, közrend, közbiztonság megteremtésének elősegítése jelentkezik. A diszkrimináció csökkentésének érdekében, az országgyűlés meghozta a 2003. évi CXXV. törvényt az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról, valamint elfogadták a 362/2004. (XII.26.) Kormányrendelet az Egyenlő Bánásmód Hatóságról és eljárásának részletes, amely az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetén a jogaiban sértett fél kérelmére, hivatalból lefolytatja a hatósági eljárást annak megállapítására, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés.

A közrend, közbiztonság eléréséhez további fellépésekre van szükség. A Büntető Törvénykönyvben szankcionálni kell a szélsőséges, gyűlölködő beszédet, valamint a kisebbségek elleni uszítást. Újabb, komplexebb programok kialakítása szükségeltetik, annak érdekében, hogy minél nagyobb számban képviseltessék magukat a rendőrség, polgárőrség színeiben roma emberek. A roma származású rendvédelmi szakemberek, rendőrök, tűzoltók, vám- és pénzügyőrök, büntetés-végrehajtási tisztek élő példaként szolgálhatnak a szélsőséges mozgalmak folyamatosan bővülő köre, és a máig is élő sztereotópia mellett, miszerint a bűnözés összefonódott a romákkal.

RIÉP Magyar elnökség (2007. július 1. – 2008. június 30.)

Elsődleges célként az ismertség növelése, új témák megtárgyalása, új lendület jelentkezik. Legfőbb tevékenységek közé sorolhatjuk, hogy új országokat hívott meg az Évtized Programba (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Spanyolország és Szlovénia –

megfigyelő), valamint résztvevőként invitált nemzetközi szervezeteket (UNICEF, ENAR). Számos pontban hozzásegített az Európai Roma Stratégia kidolgozásához, lépéseket tett a esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitiká alkalmazása érdekében, kommunikációs kampányt indított a tolerancia növeléséért.

Esélyegyenlőség-elvű támogatáspolitikát a régióban egyedül Magyarország alkalmazza. Ennek célja, hogy csak azok a pályázatok, programok kapjanak támogatást, amelyek biztosítják, hogy a romák iskolai és területi szegregációja, elkülönítése csökken, illetve megszűnik.

Stratégiai Terv

A Stratégiai Tervet az országgyűlés 2007. június 25-én fogadta el. A Terv elsőszámú prioritásaként szociális is területi szempontok jelentkeznek.

Oktatás: A jelenlegi helyzet szerint, ma Magyarországon a cigány fiatalok 82,5 % fejezte be az általános iskolát, 5 %-uk érettségizett. Mindössze 1,2 %-uk tanul felsőoktatási intézményben. Óvodába a roma gyerekek közül csak 42% jár, míg az összes 3-5 éves gyermek közül országosan 88 %. A Stratégiai Terv céljainak és feladatainak értelmében az integrált oktatás kiterjesztése, a szegregáció megszüntetése, több óvodai férőhely, tanodák indítása hátrányos helyzetűek számára, speciális képzés az iskolából kimaradottak számára, mentori hálózat az óvodától a munkába állásig, „Útravaló” ösztöndíj program, a roma pedagógusok számának növelése, az állami támogatások újragondolása jelentkezik.

Foglalkoztatás: Jelenleg a 15 és 74 év közötti roma férfiak kevesebb, mint 1/3-ának volt valamilyen munkajövedelme, elsődleges megélhetési forrása. A dolgozó romák 70%-a segéd- vagy betanított munkásként dolgozik, 22%-uk szakmunkásként. A fehérgalléros dolgozók aránya csupán 8%. A cél a diszkrimináció visszaszorítása (bér- és járuléktámogatás a munkáltatónak a hátrányos helyzetű térségekben), roma foglalkoztatás-szervező menedzseri hálózat fejlesztése, „második esély” iskolák az oktatásból lemorzsolódottak számára esti iskolák újraindítása, komplex munkaerő-piaci programok képzéssel egybekötve.

Lakhatás: A fennálló helyzet értelmében romák kb. 40 %-a – ezer vagy annál kisebb lélekszámú – községben él. Jelentős részük az ország gazdasági-, infrastrukturális, foglalkoztatási hátrányokkal sújtott kistérségeiben, többtízezren szegregált, elslumosodott, telepszerű, komfortnélküli lakáskörülmények között élnek. A cél, komplex programok kidolgozása a telepeken élők integrációja érdekében, a közszolgáltatások kiemelt fejlesztése a leghátrányosabb helyzetű térségekben, a rászoruló bevonása a szociális bérlakás programba, illetve a mobilitás elősegítése – a lakáscélú szociálpolitikai támogatás átalakítása.

Egészségügy: A romák születéskor várható élettartama tíz évvel alacsonyabb, mint az országos átlag. A problémák megoldására az alapszintű ellátás maradéktalan kiépítése (a leghátrányosabb településeken is), a szűrővizsgálatokon a romák részvételének ösztönzése, roma orvosok, nővérek képzése, alkalmazásuk elősegítése, a roma ügyfelek ismereteinek fejlesztése egészségügyi téren jogaikról és az igénybe vehető szolgáltatásokról halaszthatatlan feladatok.

Kultúra, média, sport: Ezen területen fontos cél a roma kultúra elismertetése értékékként, roma kulturális intézmények fejlesztése, hiteles kép elérése a romákról a médiában, roma fiatalok bevonása a tömeg- és élsportba ösztöndíjakkal, ezzel elérve, hogy a közéleti szerepvállalás erősödjön, a közvélemény pozitív irányba formálódjon.

Kétéves Intézkedési Terv

Célja, hogy felgyorsítsa a romák társadalmi integrációját és gazdasági helyzetének javulását. Rövidtávon hozzájárul a romák és nem romák életkörülményei között kialakult szakadék csökkentéséhez, hosszútávon megszünteti azt, valamint elősegíti a társadalmi kohézió erősítését.

Konkrét projekteket, határidőket és költségvetési forrásokat határoz meg. A források a hazai költségvetés, illetve az ÚMFT (elsősorban TÁMOP, GOP, ROP-ok) adja, 2008-2009-ben összesen több tíz milliárd Ft. Ezen források felhasználása részben normatív ellátás (pl. ingyenes étkeztetés), részben projektszerű (pl. tanoda programok).

Biztos Kezdet Program

A program színtere a hátrányos helyzetű térségek, települések (nincsenek/szűkösek a kisgyerekekre irányuló szolgáltatások: bölcsőde, óvoda nem működik/férőhely-hiányos).

Célja a gyermekek fejlődésének elősegítése, a hátrányos helyzet ismétlődésének megakadályozása, az egészségkultúra fejlesztése, az egészségi állapot javítása, a speciális nevelést igénylő gyermekek és családjuk támogatása.

Forrása (TÁMOP): leghátrányosabb helyzetű kistérségek számára: 1 220 M Ft, országos elterjesztésre: 500 M Ft.

Roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban

A legfontosabb intézkedések közé tartozik az esélyteremtő lépések megtétele. Az erre irányuló programoknak köszönhetően ötszáz közoktatási intézmény deszegregációs vizsgálatoknak esett alá, ezerháromszáz roma és halmozottan hátrányos helyzetű tanuló normál-, vagy emelt szintű érettségire való felkészülését célzó tanfolyam indult, felsőoktatásban tanuló roma fiatalok tanulmányi sikerességének fenntartására, erősítésére, négy ún. „Láthatatlan kollégium” alakult, ötven tanoda működésének támogatása valósult meg, a középiskolai lemorzsolódás kezelése érdekében a „Második Esély” Gimnáziumok program indult. A forrást TÁMOP kereten belül 11,4 milliárd forintban kötötték meg.

Munkaerő-piaci programok, a roma és hátrányos helyzetű munkavállalók munkaerő-piaci integrációjának elősegítésére

Folytatódik a Start Plusz, Start Extra, illetve a Lépj egyet előre program (forrás: 29,1 milliárd Ft). További intézkedések tizenkilencezer roma és hátrányos helyzetű munkavállaló bevonásával decentralizált foglalkoztatási programok indítására kerül sor. Háromezer-kétszáz fő bevonásával alternatív munkaerő-piaci programok indulnak (köztük a telepeken, telepszerű lakókörnyezetben élők foglalkoztathatóságának elősegítésének javítására). Foglalkoztatással egybekötött (érettségit, illetve OKJ-s szakképzettséget nyújtó) képzési programok indítása – háromszázyolcvan roma munkavállaló közoktatási és közművelődési intézményekben történő foglalkoztatása. Ezen célok elérésére forrás: TÁMOP, Munkaerő-piaci Alap, decentralizált Foglalkoztatási Alaprész terhére indított programok, és nyújtott támogatások – összesen 42,64 Mrd Ft.

Kis- és közép vállalkozások fejlesztése a hátrányos helyzetű kistérségekben

A legfontosabb feladatok közé tartozik a növekedési potenciállal rendelkező kis- és közép vállalkozásoknál alkalmazott műszaki technológiai színvonal javítása, kapcsolódó technológiai korszerűsítés megvalósítása munkalehetőség teremtésén keresztül. A hátrányos és leghátrányosabb térségekben megvalósuló, jelentős munkalehetőség-teremtést eredményező beruházások hozzájárulnak az ezekben a térségekben koncentráltan élő roma közösség számára elérhető munkalehetőségek számának növeléséhez, társadalmi integrációjuk javításához. A célok megvalósítására a forrást a GOP (31,3 Mrd Ft) adja.

Roma foglalkoztatás-szervező hálózat kiterjesztése

A hálózat 2004-ben indult - a megyei munkaügyi központokban roma diplomás fiatalok gyakorlatszerző képzése és foglalkoztatása lehetséges. Eredményként jelentkezik a munkaügyi szervezet és a roma civil szervezetek, cigány kisebbségi önkormányzatok közötti hatékonyabb együttműködés, illetve növekedett a roma álláskereső bizalma a munkaügyi szervezet iránt. Cél, a hálózat bővítése a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben, START Plusz, START Extra, „Lépj egyet előre” programokhoz való hozzáférés javítása, roma inaktív személyek és álláskereső fokozottabb szolgáltatásba, képzésbe vonása – mentorálás. Esélyegyenlőségi szempontok érvényesítésének segítése a munkaügyi szervezet pályázati rendszereiben.

„Nem mondunk le senkiről” zászlóshajó program

A program célja a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérségben élők gazdasági és társadalmi integrációjának, felzárkózásának elindítása. A megvalósítás forrását, a dedikált forrás (135,336 Mrd Ft – csak a hátrányos kistérségek számára pályázható) és a forrásabszorpciók (313,074 Mrd Ft – a pályázatás során csak a hátrányos kistérségek számára biztosított kedvezmények által) adják.

A szegregálódott, infrastruktúra nélküli városrészek rehabilitációja

Regionális Operatív Program városfejlesztési pályázatok keretében kiírt források 2008-2009-re (funkcióbővítő integrált városfejlesztés 28 Mrd Ft, integrált, szociális jellegű városfejlesztés 22 Mrd Ft). A pályázó településeknek kötelező Integrált Városfejlesztési Stratégiát készíteni - része az Anti-szegregációs Terv: benne azon területek, ahol 50%-nál magasabb az alacsony státuszúak száma. Emellett az SZMM anti-szegregációs szakértői hálózat működtetésével segíti a pályázókat. Jelenleg 6 szakértő segíti a városokat és a további kiválasztás érdekében a pályázatás folyamatban van. A szakértő aláírása hiányában nem nyújtható be pályázat.

A romák egészségügyi szűrővizsgálatokon való részvételi arányának növelése

Legfontosabb cél a hátrányos helyzetű csoportok, illetőleg a hátrányos helyzetű településeken, kistérségekben élők alapvető szűrővizsgálatokhoz való hozzáféréseinek biztosítása. A roma nők hozzáféréseinek biztosítása a legfontosabb (például nőgyógyászati

rákszűrés) egészségügyi prevenciók szolgáltatásához. Megvalósításhoz szükséges forrás, TÁMOP – 1,5 milliárd Ft.

Kultúra, média

Budapest székhelyű országos roma kulturális központ létrehozásának előkészítése. (Forrás: OKM fejezet - 75 millió Ft) A romák életét hitelesen bemutató, illetőleg anti-diszkriminációs műsorok, kampányok támogatása. (Forrás: TÁMOP - 706 millió Ft).

Folytatódnak az elmúlt években elindított sikeres programok

Útravaló Ösztöndíjprogram, amelynek megvalósítására 2008-2009-ben 4 milliárd Ft áll rendelkezésre, Roma tanulók ösztöndíjprogramja, 1,2 milliárd Ft 2008-2009-ben. Roma telepeken élők társadalmi integrációját elősegítő program, összesen (hazai költségvetés és ÚMFT) 2 milliárd Ft 2008-2009-ben. A „Lépj egyet előre program!”, illetve a Start Plusz és Start Extra programok, 29,1 milliárd Ft 2008-2009-ben.

Monitoring

Az érintett miniszterek félévente beszámolnak a Roma Integrációs Tanácsnak. 2008. december 31-ig az intézkedési tervhez kapcsolódó monitoring rendszert kellett kidolgozni. Roma Irányító és Monitoring Bizottság felállítása, amelynek feladata a jelentéstételi kötelezettség teljesítéséhez szükséges monitoring rendszer kiépítése, tagjai pedig Roma Integrációs Tanács civil képviselői.